

**SAVREMENI PRISTUP OBRAZOVANJU DJECE I MLADIH KROZ
KONCEPT UČENJA NA DALJINU**

Prof.dr Husein Ljeljak¹²⁰
Direktor Visoke međunarodne škole u Cazinu

Doc.dr. Nadežda Gudelj
MUP Republike Srbije

Apstrakt: Današnji učenici su se radikalno promijenili. Oni nisu promijenili samo odjeću i stil u odnosu na prijašnje, nego na potpuno drugačiji način razmišljaju i obrađuju informacije od svojih prethodnika. Oni prolaze i doživljavaju drugačija iskustva od prijašnjih učenika. Zahvaljujući eri tehnologije stvorena je nova generacija učenika koja znanja usvaja na drugačiji način od onoga u školama. Današnje generacije uče efikasnije koristeći dostignuća informaciono – komunikacione tehnologije. Upravo, ova činjenica ukazuje na potrebu radikalnih promjena u obrazovnom sistemu koji je neophodno reformisati i prilagoditi potrebama novih generacija mladih ako želimo da ih pripremimo za život i izazove u XXI vijeku. Jedna od takvih promjena jeste i učenje na daljinu koje se preko noći počelo primjenjivati i u bosanskohercegovačkom obrazovnom sistemu zahvaljujući vanrednim okolnostima koje je uzrokovala pandemija virusa korona. Ipak, ovakav vid učenja pokazao je niz svojih prednosti i inovativnih mogućnosti koje odgovaraju potrebama i interesovanjima novih generacija učenika. Upravo i cilj ovog rada jeste da ukažemo na neke važne aspekte učenja na daljinu i obrazovne standarde kada je u pitanju ovaj vid učenja.

Ključne riječi: učenje na daljinu, on line nastava, nove generacije učenika, obavezni sistem, znanje.

Pojam, uloga i karakteristike učenja na daljinu

Pedagogija kao savremena moderna humanistička nauka bavi se proučavanjem različitih problema i dostignuća koji se javljaju u procesu odgoja i obrazovanja djece i mladih, a koji su karakteristični za savremeno društvo. Posebnu pažnju poklanja razvoju nastave i didaktičkih inovativnih sredstava koja su povezana sa novim informaciono – komunikacionim dostignućima (Omerović, 2014).

U vremenu stalnih društvenih promjena i tehnoloških otkrića pred školski sistem otvaraju se novi zahtjevi, gdje će škole morati veoma brzo da odbace memorativne-reproduktivne funkcije učenja u korist brzog pronalaženja, upotrebe i kreativne prerade i primjene informacija (Rastek, 2003). Takođe jedan od zadataka škole jeste da učenik zavoli učenje, a da bi se to desilo škole moraju da mijenjaju i prilagođavaju svoje nastavne programe interesovanjima učenika, ali i potrebama samog društva (Bojanin, 1991).

U oblasti informacione-komunikacione tehnologije značaj obrazovanja je u proporcionalnoj vezi sa tehnološkim razvojem društva (Kulić, Despotović, 2005). Upravo polazeći od ove činjenice sve veći broj škola i univerziteta u svijetu prepoznao je značaj sticanja znanja putem interneta. Ovaj vid edukacije je uveliko razvijen u svijetu pod različitim imenima: „učenje putem interneta”, „učenje na daljinu” i „virtuelno učenje”. S tim u vezi, danas postoje brojne organizacije koje okupljaju upravo ovakve visokoškolske ustanove. Krajem osamdesetih godina XX vijeka osnovano je Evropsko udruženje univerziteta za učenje na daljinu, ali prva praktična iskustva ove vrste obrazovanja javljaju se desetak godina kasnije. Danas praksa učenja na daljinu poprima sve veći značaj, usljed raznih faktora koji traže prilagođavanje brzim životnim uslovima i potrebi za sticanjem znanja, s druge

¹²⁰ huseinljeljak@hotmail.com

strane. Takođe, prema Gucijan (2014) kod mnogih prevladava uvjerenje da znanje i diploma stečeni onlajn studiranjem manje vrijede. Takve predrasude često govore o lakoći ovakvog sticanja naučnih zvanja, mada se u praksi ova teza obara. Živeći u eri interneta javlja se sve veća potreba za njegovom upotrebom u obrazovanju. Upravo iz tog razloga i učenje na daljinu postaje sve interesantnije obrazovnim sistemima pogotovo kada je riječ o razvoju koncepta cjeloživotnog učenja.

Pojam učenja na daljinu često se definiše i objašnjava na različite načine. Američka asocijacija za učenje na daljinu (The United States Distance Learning Association, www.usdla.org) definiše pojam učenja na daljinu kao dostizanje znanja i vještina kroz dostavljene informacije i uputstva, primjenom različitih tehnologija i drugih formi učenja na daljinu. Gucijan (2013) smatra da je obrazovanje na daljinu proces povezivanja polaznika sa distribuiranim obrazovnim resursima. Učenje na daljinu podrazumjeva takve metode učenja koje ne zahtjevaju fizičko prisustvo studenta u akademskim prostorima. Iz ovog termina izvode se i neki uži pojmovi kao napr. elektronsko učenje, web učenje, virtuelno učenje.

Obrazovanje na daljinu razvija se od kraja XIX vijeka u SAD. Pojava interneta ubrzala je razvoj ovakvog oblika učenja. Primjena onlajn studiranja, kao forme učenja na daljinu počinje 1960 uporedo sa razvojem interneta. Danas zahvaljujući razvoju informacione - komunikacione tehnologije učenje na daljinu postaje sve prisutniji vid sticanja znanja. Posljedica takvog sticanja obrazovanja su i otvoreni univerziteti, a znanja koja se stižu u takvim ustanovama često se nazivaju otvorenim, s obzirom da se mogu sticati posredstvom fleksibilne internet tehnologije. Govoreći o virtuelnom okruženju i uticaju digitalnih medija u obrazovanju Emanuel Castells u svojoj knjizi "Uspon umreženog društva" ukazuje da: "Škole i sveučilišta su, paradoksalno, institucije koje su najmanje dotaknute virtualnom logikom informatičke tehnologije, uprkos predvidljivoj, gotovo univezalnoj, upotrebi računara u učionicama razvijenih zemalja. No one se neće izgubiti u virtuelnom prostoru" (Castells, 2000: 419). Castells smatra da će virtuelno učenje igrati značajnu ulogu u budućem poboljšanom obrazovanju odraslih, ali da se teško mogu zamjeniti sadašnje visokoškolske ustanove. Ipak, danas sve više se ukazuje na značaj virtuelnog učenja koje omogućuje obrazovanje u drugim zemljama, nudi izbor studija koje studenti nemaju u svojoj zemlji, ekonomična su, omogućavaju studiranje specifičnim grupama, osobama sa posebnim potrebama itd..

Širom sveta, a sve više i u Evropi, virtualne škole i fakulteti postaju značajna i prihvatljiva alternativa za školovanje. Međutim, o njihovom funkcionisanju se malo govori i malo zna. Ali, mnogo se govori o društvu jednakih šansi, a virtualne škole su upravo odgovor na pitanje: Kako da učenik/student upiše školu/fakultet koju želi, a koja je daleko od njegovog mesta boravka i nedostupna jer prevazilazi finansijske mogućnosti učenika odnosno njegove porodice? Virtualne škole su način za modernizaciju koncepta školovanja. U virtuelnim školama studenti komuniciraju sa nastavnicima i drugim studentima putem e-maila, telefona, Skype-a, video konferencije i drugih digitalnih medija i internet alata. Za učenje koriste elektronske knjige (eBooks), online studijske materijale ili CD/DVD softverske edukativne pakete. Jedna od karakteristika savremenog informacionog društva je da nakon redovnog obrazovanja ljudi imaju potrebu da nastave da se usavršavaju kroz razne vidove formalnog, neformalnog i informalnog učenja (Macanović, 2011). Zbog same dinamike života i obaveza mnogi od njih teže stručnom usavršavanju, te sticanju novih znanja i vještina, kroz načine koji ne remete njihove dnevne obaveze. Sama po sebi javlja se potreba kod takvih ljudi da svoje znanje stižu kroz obrazovne aktivnosti nezavisno od mjesta i vremena. Takva potreba ukazuje na činjenicu da učenje na daljinu postaje neminovnost u vremenu u kome živimo.

Učenje na daljinu potreba nove generacije učenika

Zahvaljujući razvoju medijske tehnologije današnje generacije učenika uče mnogo brže. Djeca (učenici) svakodnevno komuniciraju koristeći internet, e-poštu, chatove, forume, klipove, sms-e,... Takvi vidovi komunikacije postaju prirodno okruženje u kojima djeca odrastaju, ali i način usvajanja znanja i njihovog obrazovanja. Oni primaju, obrađuju i skladište brojne informacije na sasvim drugačiji način od ranijih generacija koje nisu odrastale uz nove tehnologije koje se danas koriste. Nove generacije učenika zahvaljujući razvoju informaciono-komunikacione tehnologije u mogućnosti su da obavljaju više poslova istovremeno. Oni sve više usvajaju informacije i znanja kroz neformalne i informalne oblike učenja. Upravo takve promjene zahtijevaju i prilagođavanje obrazovnog sistema, prije svega škola, koje moraju redefinisati svoju ulogu u savremenom društvu, ako žele da uvažavaju

potrebe i interesovanja kojima teže nove generacije učenika (Macanović, 2015). S obzirom na porast uloge interneta, znatno se proširuju mogućnosti primjene savremenih nastavnih sredstava i novih modela učenja, kako u osnovnim i srednjim školama, tako i na fakultetima (Spalević i sar. 2011). Učenje na daljinu je potreba današnje generacije učenika koja odrasta u digitalnom dobu. "U vremenu koje se ubrzava uporedo s internet brzinom, koncept mjesta postaje "networld". U tom susretanju novog vremena i novog prostora na internetu, žive generacije djece i mladih rođenih u kompjuterskoj kulturi, s "kompjuterskim mišem u rukama". Oni su digitalna generacija okružena analognim institucijama i odraslima. Zbog posebnih sposobnosti koje razvijaju u komunikaciji sa kompjuterom i internetom zovu ih "generacijom Y", "generacijom Z", „e-kids generacijom“, „generacijom S" i slično. Oni su mobilna i konektovana generacija koja brzo misli i prihvata, ali i očekuje izazove u internet dobu" (Duronjić, 2012:11). Danas, zahvaljujući dinamičnom razvoju informaciono - komunikacione tehnologije, sve više se govori o virtualnim školama kao varijanti učenja na daljinu.

Živimo u svijetu globalizacije, a ona ima i određene zahtjeve – stalno ulaganje u znanje, tehnologije, istraživanje i razvoj. Ako neko počne zaostajati u procesu globalizacije ili se na vrijeme ne uključi u savremene procese, bitno zaostaje. Današnji se svijet sve više "otvara" i "smanjuje" i otuda je stvorena već dobro poznata uzrečica o svijetu kao "globalnom selu". Zahvaljujući globalizaciji nestaju granice između država i znanje postaje jedna od glavnih roba sa kojom se danas trguje u svijetu. Upravo zbog ovakvih dinamičkih dešavanja u društvu i potreba "nove (homo zappiens) generacije učenika" mijenja se razumijevanje procesa obrazovanja, uloge, mjesta, vremena i načina na koje se ono provodi te se sve više propagiraju koncepti i ideje „učenja u pravo vrijeme“ (just-in-time learning), „učenja na zahtjev“ (learning-on-demand), „učenja samo koliko je potrebno“ (just enough learning) i „učenja samo za tebe“ (just for you learning). Stajališta koja na znanje gledaju kao cjelinu sastavljenu od "Znati šta" (eksplicitno) i "Znati kako" (prešutno) bivaju zamijenjena sa "Znati gdje". Za većinu je škola karakteristično da na učenika gledaju kao na homo sapiensa, a njegova "inteligencija" se mjeri količinom zapamćenih odnosno reprodukovanih informacija (Macanović, 2015). U skladu s takvim stanovištem, efikasnost škole mjeri se „kognitivnim postignućem“ uz pomoć testova. Zbog toga, reforme škola se vrlo često kreću od jedne krajnosti na drugu gubeći stalno iz vida potrebe današnjeg čovjeka. Nove generacije učenika odrastaju uz nova tehnološka dostignuća koja moraju biti i sastavni dio obrazovanja, ako želimo da odgovorimo na njihove zahtjeve. Bez obzira koliko se tradicionalni sistem obrazovanja odupire promjenama, one su neminovne i polako ulaze u škole kroz neke sadržaje, metode i tehnike koje savremeni nastavnici prepoznaju i kreiraju, a kao rezultat takvog načina rada oni imaju zadovoljne učenika, aktivne i znatiželjne da sami tragaju za znanjem, da ga nadograđuju koristeći nove vidove informacione - komunikacione tehnologije.

Obrazovni standardi u školama u svijetu koje primjenjuju učenje na daljinu

Američki konzorcijum za učenje na daljinu izdao je dokument koji u sebi sadrži principe koji su ujedno smernice za onlajn učenje. Ključni principi su: učenje mora imati jasnu svrhu sa striktno utvrđenim ciljevima i rezultatima, učenik je aktivan i bavi se učenjem kroz rad, analogiju, kroz učenje na realnim iskustvima i situacijama putem simulacija, mora se omogućiti korišćenje raznih medija jer na taj način se angažuju različiti stilovi učenja kako bi se postigli ishodi učenja,

Američki Savez Nastavnika izdao je dokument Smernice ili dobra praksa učenja na daljinu. Ovaj dokument od 14 standarda ima za cilj da pomogne nastavnicima da razviju sto kvalitetnije programe i da ih usmere ka savladavanju veštine pripremanja onlajn kurseva. Komisija za međunarodnu i transregionalnu akreditaciju (CITA) daje dokument koji sadrži listu standarda kojima se obezbeđuje kvalitetno obrazovanje na daljinu, dok svaki standard sadrži listu pokazatelja kvaliteta sa skalom ocena kako bi se utvrdilo do kog stepena je standard zadovoljen. Nacionalna obrazovna asocijacija sa svojim dokumentom ima nameru da posluži kao vodič administratorima, edukatorima i drugima koji su uključeni u onlajn obrazovni sistem da naprave izbor koji će poboljšati nastavu na mreži, a konkretno se misli na veštine koje nastavnici treba da poboljšaju da bi postali kvalitetni edukatori.

Cilj Međunarodnog Saveta za otvoreno učenje i obrazovanje na daljinu (ICDE) je promovisanje učenja na daljinu u svetu; podrška razvoju obrazovnih sistema na nacionalnim, regionalnim i globalnim nivoima kao i doprinos razvoju novih metodologija i tehnologija u obrazovanju koje podstiče: permanento učenje, razvoj obrazovne strategije i politike i podsticanje internacionalne saradnje.

Sa ekspanzijom informacione-komunikacione tehnologije mijenja se i obrazovna politika mnogih svjetskih i evropskih obrazovnih sistema. Sve više je škola i univerziteta koji u svoje nastavne programe koncipiraju na ovom obliku učenja, a mnogi od njih isključivo koriste samo ovaj oblik obrazovanja (Macanović, 2014). Nove mogućnosti i obaveze u karijeri mladih ljudi (promjenljivo radno vrijeme, česta promjena mjesta rada, poslovna putovanja i sl.) zahtijevaju drugačiji pristup u učenju u odnosu na dosadašnji tradicionalni, a koji će u svakom momentu biti dostupan za sticanje obrazovanja bez obzira na mjesto, vrijeme i jezičke barijere. Takve mogućnosti pruža učenje na daljinu, koje sve više postaje prepoznatljiv oblik sticanja obrazovanja nove generacije učenika/studenata (Vrcelj i sar. 2009).

Zaključak:

Učenje na daljinu već decenijama unazad je sastavni vid učenja savremenih obrazovnih sistema u svijetu. Potreba za brzim sticanjem znanja, informacija, razvoj informaciono-komunikacione tehnologije, reforme obrazovnih sistema, potreba nove generacije učenika, ekonomskim potrebama i brojne druge okolnosti uticale su da ovakav vid obrazovanja ima sve širu primjenu kako u formalnom, tako i u neformalnom obrazovanju. Danas mladi sve više znanje usvajaju kroz razne vidove neformalnog i informalnog učenja, te na takav način zadovoljavaju svoje potrebe i interesovanja. Formalno obrazovanje više nije jedini vid učenja. Nove generacije učenika sve više su samostalni u istraživanju, kreiranju, filtriranju i zadržavanju novih informacija. Njihovo funkcionisanje u svijetu neprestanih promjena sve je više zavisno od digitalne tehnologije. Upravo iz tog razloga neophodna je transformacija obrazovnog sistema i prilagođavanje istog novim obrazovnim okvirima koji se sve više oslanjaju na dostignuća informacione tehnologije. Takođe, nove generacije učenika sve više uviđaju značaj cjeloživotnog učenja za njihov budući razvoj i obrazovanje, kao i potrebu informacijske pismenosti u prevazilaženju brojnih društvenih izazova u XXI vijeku – vijeku digitalizacije i neprestanih promjena.

Literatura:

1. Bojanin, S. (1991). *Škola kao bolest*. Beograd: Prosveta
2. Castells, M. (2000). *Uspón umreženog društva*. Zagreb: Golden marketing.
3. Gucijan, S. (2013). Potreban virtuelan univerzitet dijaspore. Na sajtu. <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Potreban-virtuelni-univerzitet-dijaspore>. Očitano: 12.04.2022.
4. Gucijan, S. (2014). *Predrasude kočice „učenje na daljinu“*. Na sajtu. <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Predrasude-koce-ucenje-na-daljinu.lt.htm>. Očitano: 14.04.2022.
5. Kulić, R. i Despotović, M. (2005). *Uvod u andragogiju*. Zenica: Dom štampe.
6. Macanović, N. (2011). Bolonjski proces i koncept cjeloživotnog učenje. U Zborniku: *Kvalitet nastavnog i naučnog rada i bolonjski proces* str.279 – 288. Filozofski fakultet Banja Luka.
7. Macanović, N. (2014). Koncept otvorenog univerziteta i učenja na daljinu. U Zborniku: *BiH i euroatlantske integracije – Trenutni izazovi i perspektive*. str. 941-953.
8. Macanović, N. (2015). *Pedagoške aktuelnosti*. Banja Luka: EDC i Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci.
9. Omerović, M. (2014). Vrednovanje pedagoškog rada u školi. Tuzla: OFF-SET Tuzla.
10. Rastek, R. (2003). *The new brain: How the Modern Age is Rewiring Your Brain*. New York: Rodale.
11. Spalević, Ž., Panić, S., Pavlović, M., Petrović, M. (2011). Virtuelni svet kao novi trend na polju e-učenja. U Zborniku: *Infoteh-Jahorina*. Vol.10.str.761-765. Istočno Sarajevo: Elektrotehnički fakultet.
12. Tapavički - Duronjić, T. (2012). *Internet kultura djece i mladih u Republici* Banja Luka: Univerzitet Banja Luka.
13. Vrcelj, S., Klapan, A., Kušić, S. (2009). Homo Zappiensi – kreatori nove škole. U Zborniku: *Buduća škola*. str. 751-763. Beograd: Srpska akademija obrazovanja.

**MODERN APPROACH TO EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH THROUGH THE
CONCEPT OF DISTANCE LEARNING**

Abstract: *Today's students have changed radically. They have not only changed their clothes and style compared to the previous ones, but they think and process information in a completely different way than their predecessors. They go through and experience different experiences from previous students. Thanks to the era of technology, a new generation of students has been created who acquire knowledge in a different way than in schools. Today's generations learn more efficiently using the achievements of information and communication technology. Precisely, this fact indicates the need for radical changes in the education system, which is necessary to reform and adapt to the needs of new generations of young people if we want to prepare them for life and challenges in the 21st century. One of such changes is distance learning, which began to be applied overnight in the education system of Bosnia and Herzegovina due to the extraordinary circumstances caused by the coronary virus pandemic. Nevertheless, this type of learning has shown through its advantages and innovative possibilities that correspond to the needs and interests of new generations of students. The aim of this paper is to point out some important aspects of distance learning and educational standards when it comes to this type of learning.*

Key words: *distance learning, online teaching, new generations of students, educational system, knowledge.*